

УДК 339.92

Ігор Ігорович БОГАТИРЬОВ

кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри міжнародного обліку і аудиту,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»,
e-mail: moia.kneu@ukr.net

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ: ГЕНЕЗИС ЕТАПІВ

Богатирьов, І. І. Становлення та розвиток міжнародних фінансів: генезис етапів / Ігор Ігорович Богатирьов // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2016. – Вип. 1. – № 60. – С. 11–18.

Анотація. У статті досліджено еволюцію міжнародних фінансів. Проаналізовано методології ідентифікації окремих періодів розвитку міжнародних фінансів та їх подальшого перетворення в систему спільних поглядів. Виокремлено принципи побудови логічної схеми та обґрунтування еволюційних етапів розвитку. Узагальнено етапи бінарної еволюції світової фінансової системи.

Ключові слова: міжнародні фінанси; ТНК; світова фінансова система; еволюційні етапи розвитку.

Игорь Игоревич БОГАТЫРЕВ

кандидат экономических наук, доцент, докторант кафедры международного учета и аудита, ГБУЗ «Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана»,
e-mail: moia.kneu@ukr.net

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ФИНАНСОВ: ГЕНЕЗИС ЭТАПОВ

Богатырев, И. И. Становление и развитие международных финансов: генезис этапов / Игорь Игоревич Богатырев // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов; под ред. М. И. Зверькова (глав. ред.) и др. (ISSN 2313-4569). – Одесса: Одесский национальный экономический университет. – 2016. – Вып. 1. – № 60. – С. 11–18.

Аннотація. В статті досліджена еволюція міжнародних фінансів. Проаналізована методологія ідентифікації окремих періодів розвитку міжнародних фінансів та їх подальшого перетворення в систему спільних поглядів. Виділено принципи побудови логічної схеми та обґрунтування еволюційних етапів розвитку. Узагальнено етапи бінарної еволюції світової фінансової системи.

Ключевые слова: международные финансы; ТНК; мировая финансовая система; эволюционные этапы развития.

Igor BOHATYRIEV

PhD in Economics, Associate Professor, Doctoral student of International Accounting and Audit Department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
e-mail: moia.kneu@ukr.net

THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL FINANCE: THE GENESIS OF STAGES

Bohatyriev, I. (2016), *The formation and development of international finance: the genesis of stages*. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Stanovlennia ta rozvytok mizhnarodnykh finansiv: genesys etapiv; za red.: M. I. Zveriakova (gol. red.) ta in.], *Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen'* (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, Issue 1, No. 60, pp. 11–18.

Abstract. The article deals with the evolution of international finance. The methodology of identifying individual periods of international finance and their subsequent transformation into a system of common views is analyzed. Principles of construction of the logic circuit and justification of evolutionary development stages are discovered. Binary stages of the global financial system evolution are overviewed.

Keywords: international finances; TNC; world financial system; evolution of development stages.

JEL classification: F300

Постановка проблеми у загальному вигляді. Глобальний розвиток суспільства у багатьох випадках базується на переході від одного способу виробництва до наступного і стимулює створення нових, у тому числі, фінансових відносин у ньому. Їхні функції можуть швидко перетворюватися в найсучасніші та набувати принципово нових ознак. Фінанси беруть участь у становленні нових форм підприємництва і у припиненні діяльності тих із них, що перестали бути конкурентними. Важко переоцінити їх роль у трансфері технологій, створенні економічної могутності ТНК та ТНБ, секторальних та горизонтальних змінах національних економік, глобальному русі інвестиційних ресурсів.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Варто відмітити, що проблемами корпоративних фінансів, глобалізації займається чимало українських науковців, кожен з яких визначає вирішальним для себе ті чи інші напрямки проблеми, що, на нашу думку, має комплексний характер. Так, у докторській дисертації М. Навроцької, виявлені глобальні детермінанти сучасного інвестиційного процесу [1]. Розвиткові корпоративних стратегій (включаючи фінансові) присвячено дослідження Т. Фролової [2]. Питанням фінансової інтеграції Європейського Союзу присвячена дисертація Є. Поштар [3], натомість корпоративні фінанси нафтогазового бізнесу докладно дослідив О. Швидкий [4]. Разом з тим, оцінювання світових фінансових ринків є надзвичайно важливим завданням для дослідження напрямів еволюції їх форм, моделей та систем.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз еволюції світової фінансової системи, методології ідентифікації окремих періодів розвитку міжнародних фінансів та їх подальшого перетворення в систему спільних поглядів, побудова логічної схеми та обґрунтування еволюційних етапів розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пришвидшення динаміки фінансів у світовій економіці суттєво впливає на характер індустріалізації міграційних процесів, що зазвичай викликає зміну спеціалізації окремих країн та їхню переорієнтацію на інші географічні сектори. Водночас непродуктивні елементи фінансово-інвестиційної системи також можуть бути доволі масштабними і такими, які багато в чому визначають тенденції розвитку глобального суспільства. Насамперед йдеться про спекулятивні операції, які за даними О. Мозгового, Г. Мозгової та О. Павловської «...сягають 95% їхньої загальної кількості, трильйонні обсяги спекуляцій, що здійснюються протягом дня, в десятки разів перевищують вартість міжнародного товарообігу» [5, с.189].

З огляду на вищезазначене, варто відмітити, що система міжнародних фінансів упродовж усього періоду свого становлення й розвитку зазнала чималих змін, що нерідко викликало численні конфлікти між корпораціями, банками, національними та міжнародними регуляторними інституціями. Тож не дивно, що у світі сформувалося декілька підходів щодо методології ідентифікації окремих періодів розвитку міжнародних фінансів та їх подальшого перетворення в систему спільних поглядів. У цілому таку модель можна звести до декількох можливих груп:

- *ринкової*. У її межах можна передбачити наявність цілої низки окремих секторів котрі, тим не менше, мають власне тлумачення та ідентифікацію: міжнародний валютний ринок; міжнародний кредитний ринок; міжнародний ринок інвестицій; міжнародний страховий ринок; міжнародний фондовий ринок. Зміна частки кожного з них може бути доволі важливою підставою для обґрунтування чергового етапу розвитку міжнародного фінансового ринку, його трансформації та селектування;

- *фінансової*. Протягом тривалого періоду розвитку кількість і значущість факторів еволюції фінансів постійно зазнавала змін і, в умовах сьогодення, може бути визнана як така, що об'єднує геополітичну (глобальна фінансова стабільність, ступінь інтеграції країн у світову фінансову систему, спеціалізація країни та рівень конкурентоспроможності, продукції (послуг), що випускається, характер фінансових відносин між країнами тощо) та макроекономічну групи (рівень розвитку фінансового посередництва, рівень лібералізації руху капіталу, сегментація фінансових ринків, характер інституалізації, рівень стабільності валютної системи та оцінювання надійності фіскальної системи). Останнім часом численні рейтинги (міжнародний кредитний, міжнародної платоспроможності тощо) стрімко перетворюються з індикаторів у фактори, що можуть викликати паніку на міжнародних фінансових ринках та стрімке переміщення капіталу;
- *інституційної*. Значущість існуючих наразі у світі інституцій і установ, попри задекларовані глобальним суспільством цінності неолібералізму постійно зростає. Їх впливовість давно вже вийшла за межі рекомендацій, адже рішення, що приймаються (наприклад, МВФ) можуть суттєво впливати на фінансову ситуацію в країні. У деяких випадках інституції (завчасно погодивши спільну позицію) можуть виступати єдиним фронтом, тобто об'єднуватись в межах певної проблеми, висувати спільні вимоги, вимагати структурних реформ в економіці тієї чи іншої держави. Природно, що такі спільні рішення суттєво впливають й на корпоративні фінанси (саме такі події мали місце в Греції (2009–2015 рр.), коли рішення про черговий транш приймалися спільно Європейською Комісією, Європейським центральним банком та Міжнародним валютним фондом);
- *державно-корпоративної*. Передбачає виокремлення кожної із цих складових та встановлення протягом певного часового лагу характеру відносин між ними, адже окремі елементи можуть зазнавати значних змін в межах національних фінансових ринків, інтернаціоналізація яких, в сучасних умовах, відбувається доволі стрімко;
- *глобалізаційно-синергійної*, яку можна розглядати як таку, що максимально прискорює фінансові трансфертні процеси у світовій економіці, роблячи їх, з одного боку, надзвичайно динамічними, з другого – доволі вразливими, з огляду на ті глобальні рішення що приймаються, інституціями та корпораціями, великомасштабні прорахунки, у т.ч. з боку інституцій, яким делеговані надзвичайно широкі повноваження, а також значний вплив тіньового та напівтіньового ринку капіталу, включаючи спекулятивний. Доволі чіткі, а саме глобалізаційні зміни вдалося ідентифікувати російському досліднику В. Климачову, який доволі об'єктивно ідентифікував, парадоксальну, у цілому, ситуацію з фінансовою конкуренцією, коли, з одного боку, існує система «вільного плавання», з другого ж, активно йде процес внутрішньої і міжкраїнової консолідації, що зазвичай, призводить до змін тієї фінансової архітектури, яка ще до недавнього часу вважалася сталою. «З розвитком процесів глобалізації, – пише дослідник, – фондові біржі почали відставати від решти ринку фінансових послуг, що об'єктивно потребувало розбудови глобального фондового ринку. Злиття NYSE з Euronext, внаслідок чого була створена перша глобальна мультипродуктова фондова група, є важливим проявом у ХХІ ст. процесу глобалізації світового фондового ринку» [6, с.14];
- *локалізаційної*, в основі якої лежать закономірності концентрації фінансів в окремих регіонах – містах світу та центрів прийняття рішень. Поєднання таких локалітетів в межах існуючих моделей економічного зростання призводить до значної централізації розподільчої функції банківських та фондових установ в процесі розподілу і перерозподілу активів;
- *віртуалізаційної*, під якою розуміють не лише зміни у банківських та фондових технологіях акумуляції та розподілу фінансових ресурсів, але й можливості централізації, контролю, моніторингу та трансферу фінансових ресурсів.

Наведена вище факторна база має впливати на розроблення, і що є визначальним, прогнозування розвитку фінансів. Проте не варто забувати й про те, що одні інституції не

можуть повною мірою забезпечити глобальний трансфер фінансів, адже для цього необхідним є так звана «з'єднувальна фінансово-організаційна тканина», яка робить процес трансферу можливим. Зазвичай, західні економісти, зокрема, М. Енг [7, с.24] називають її інфраструктурою, яка відіграє надзвичайно важливу роль у трансфері ресурсів, котрі перетворює окремі автономні елементи в єдину структуру із жорстким каркасом та упорядкованими субструктурами.

Важливим сучасним елементом створення глобальної фінансової системи є взаємопроникнення окремих елементів, які в економічних науках нерідко називають дифузією. Цей термін щодо медіа був запропонований свого часу для міжнародних комунікацій американцем Е. Rogers [8]. Втім, з часом, він був розповсюджений й на інші сфери, зокрема на фінансову та економічну. Вітчизняний дослідник цього терміну А. Бояр, який детально вивчив цю проблему, дає своє визначення бюджетної дифузії в ЄС, котра, на думку автора, являє собою «...ієрархічну систему зосередження та використання наявних фіскальних засобів щодо реалізації програмних цілей економічного союзу держав, його сталості, резистентності, поступального руху та підвищення конкурентоспроможності на основі застосування селективної моделі бюджетування, паритетного розподілу коштів, секторальних, горизонтальних і таксономічних пріоритетів» [9, с.5].

Надзвичайно важливим для визначення періодизації розвитку міжнародних фінансів є орієнтовна дата їх започаткування, тобто приблизний час (можливо, подія) з якого фінанси набули додаткової інтерпретації – міжнародні. Попри усю уявну легкість проблеми, дискусій щодо цієї дати існує чимало. Так, російська дослідниця Л. Федякіна зазначає, що генезис і становлення міжнародних фінансів і ринку капіталу мали місце впродовж XVIII ст. – 1914 р. [10]. Натомість американський професор економіки Р. Веддер, називає період 1871–1914 рр., коли склалася не лише світова фінансова система, що орієнтувалася на золотовалютні запаси і була доволі прагматичною. Саме вона, як зазначає автор, визначала типову на той час модель поведінки споживача і країни в цілому. Приміром якщо держава надавала переваги імпорту і витрачала свій золотий запас, то рано чи пізно це призводило або до інфляції, або ж до обмеження грошової маси [11].

Виявлені методологічні підходи є надзвичайно корисними для ідентифікації секторальних змін у міжнародних фінансах, в т. ч. корпоративних. Втім, навіть це потребує чіткого виокремлення принципів побудови логічної схеми та обґрунтування еволюційних етапів розвитку, найважливішими з яких є такі:

- *історизму*, який передбачає системне ув'язування змін, що відбулися у фінансовій сфері зі значними зрушеннями, що мали місце у суспільстві та приводили до нової якості економічного зростання. Надзвичайно важливим при цьому варто вважати обґрунтування таких етапів, із яких не «випадали» важливі історичні події (війни, мирні періоди, революції), вплив яких на міжнародні фінанси завжди вважався вирішальним, адже політична стабільність, або ж її досягнення завжди відносилися до категорії надзвичайно важливих щодо впливу на характер та динаміку фінансових процесів;
- *системності*, під яким розуміють урахування ваги усіх факторів, що впродовж певного періоду суттєво впливали на стан та динаміку фінансової моделі, її трансформацію та визначення часових лагів дії певних законів та закономірностей;
- *наукової конвергенції*, розуміти який варто виходячи з констатації важливих спільних умов дослідження певних фінансових процесів, об'єктивізувати які можна спираючись на відповідні рівні міждисциплінарної валідності отриманих результатів. При цьому варто зробити припущення про те, що подібного роду гармонізаційна модель може бути обґрунтована та прийнята людством лише у випадку визнання пріоритетності міології, нової науки третього тисячоліття, яка базуватиметься на «...єдиній теорії еволюції Матерії, щодо Єдиного Закону еволюції світобудови, із якої виводяться всі нині відомі науці закони, а також нові таємні закони і закономірності, невідомі раніше» [11, с.521];
- *циклічності*. Якщо раніше цикли розуміли як періоди підйому та спаду економічного зростання та ототожнювали їх з середньою тривалістю життя людини (у 70 років), то в

умовах сьогодення така тривалість зазнала змін (відтепер повна амплітуда циклу становить 12–15 років), а виробництво товарів та продукування послуг суттєво залежать від світової кон'юнктури на них. Відтак в основу розроблення еволюційної моделі розвитку міжнародних фінансів можуть бути покладені варіації економічних (ділових) циклів, приміром, за критерієм середньоквадратичного відхилення показників реального ВВП, що було свого часу запропоновано В. Сациком [12, с.75];

- *інноваційності*. Секторальні пріоритети інвестування мають тенденцію до постійного змінювання, тим не менше в основі сучасної еволюції фінансової системи лежить перманентна трансформація технологій виробництва. Системні процеси, що вирували у світі наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. значною мірою поляризували країни, а тому важливим елементом обґрунтування етапів, розвитку, за В. Гейцем, без сумніву буде дослідження технологічних укладів [13, с.70];
- *ієрархічності*. Цей принцип визначає наявність декількох таксономічних структур, кожна з яких має взаємообумовлений і, водночас, дифузний характер, що передбачає її лінійну цілісність, а також, можливість розбудови з часом, та перетворення системи в більш оптимальну структуру, проте із збереженням ефективних секторів.

Наведене вище знайшло своє втілення в табл. 1, яка відображає етапи бінарної еволюції світової фінансової системи.

Таблиця 1

Етапи бінарної еволюції світової фінансової системи

Період	Особливості монетарної системи	Особливості фінансової системи
XVII – поч. XIX ст., Початковий	Вільний ринок дорогоцінних металів та встановлення золотого (срібного) вмісту в грошовій одиниці.	«Експорт грошей» в колонії, інвестування в первинну обробку продукції, створення колоніальних банків. Надлишок золота не сприяє багатству націй.
Середина XIX ст. – 1913 р., Золотомонетний	Запровадження Паризької валютної системи (1867 р.). Введення золотомонетного стандарту. В основі сальдо платіжного балансу було покладено експорт / імпорт золота.	Вільний міждержавний рух капіталів. Спроби державного регулювання валютного ринку. Встановлення рівноваги грошово-кредитного ринку.
1914–1921 рр., Перший військовий	Золотозлитковий стандарт. Гіперінфляція країн, що воюють.	Зростання ролі золота в зовнішньоторгівельних відносинах.
1921–1939 рр., Золотодевізний	Запровадження Генуезької валютної системи (золото-девізний стандарт). Обмінний курс базується на попиті та пропозиції на валюту при збереженні золотих паритетів.	Формування валютних країнових блоків. Розвиток ринку інвестицій. Продовження політики колоніальної торгівлі. Загострення проблеми фінансування бізнесу під час Великої депресії 30-х рр.
1939–1944 рр., Другий військовий	Порушення паритетності обмінних курсів в ході Другої Світової війни. Жорсткий валютний контроль в державах, що воюють. Часткове повернення до золотого паритету.	Мобілізація внутрішніх та зовнішніх запозичень для потреб фронту. Зростання дефіциту бюджету. Вивезення дефіциту бюджету. Вивезення золото-валютних ресурсів з Європи.
1944–1978 рр., Бреттон-Вудський	Ідеї Кейнса щодо створення Міжнародного платіжного Союзу, світових грошей – банківів (потім СДР), 1969 Критика Кейнсіанської моделі Уайтом. Долар – єдина валюта світу, що обмінюється на золото. Дефіцит платіжного балансу США. Демарш де Голя (1967).	Інституалізація валютно-фінансової системи (МВФ), Міжнародний банк реконструкції та розвитку. Післявоєнне перетворення США в нетто-експортера та нетто-кредитора. Розвиток інтеграційних процесів. Формування корпоративних фінансів.

Продовження табл. 1

з 1978 – донині, Ямайський (сучасний)	Валютний стандарт. Використання плаваючого і фіксованого валютного курсу. Скасування офіційної ціни золота. Поява додаткових резервних валют (євро). Європейський економічний і монетарний Союз.	Зростання обсягів фінансової експансії ТНК та ТНБ. Урізноманітнення форм і моделей (факторинг, форфейтинг, фінансовий інжиніринг). Трилема грошово-кредитної політики.
Фінансова глобалізація (розпочнеться у 2020 році)	Можливе створення світових грошей, посилення впливу юаня та євро. Можливе повернення до золотого стандарту.	Створення глобального ринку боргових зобов'язань. Формування глобальних фінансових інституцій зі значними правами фінансового трансферу. Віртуалізація фінансових розрахунків.

У наведеній табл. 1 здійснена спроба не лише виокремлення семи етапів розвитку світової фінансової системи, але й обґрунтування необхідності їх ідентифікації через бінарну еволюцію, що включає на додаток до фінансової, ще й монетарну системи. У її основі лежать, з одного боку, трилема грошово-кредитної політики, яка визначає суперечності міжнародних фінансів щодо основних цілей: стабільний обмінний курс, монетарна незалежність і свобода міжнародного руху капіталів, і, з другого боку, дилемою Роберта Тріффіна, який дослідив протиріччя між національною природою та міжнародним використанням резервних валют.

Як випливає із табл. 1, перша спроба формування фінансової системи мала місце у XVII – поч. XIX ст., і в її основі лежав «експорт грошей» в колонії та імпорту ресурсів з них. У деяких випадках, якщо заморські території отримували товар із метрополії і споживали його, то це сприяло розвитку примітивного, на той час ринку інвестицій, натомість наявність такого стійкого попиту створювало додаткові умови для розвитку промисловості в окремих державах Європи (Франція, Велика Британія), якщо ж ввозилося лише золото (Іспанія), то розвитку продуктивних сил не відбувалося, внаслідок цього – спостерігався занепад індустрії та сільського господарства.

Після запровадження у 1867 році Паризької валютної (золотомонетної) системи був уніфікований валютний ринок, і, як результат, спостерігалася тривала рівновага грошово-кредитного ринку, адже кожна з грошових одиниць того часу мала встановлений вміст золота, через паритетні основи якого визначалися валютні курси. Тим не менше така модель обмежувала ринок фінансових зобов'язань та трансфер вільних ресурсів. Початок Першої світової війни та гіперінфляція, що розпочалася у задіяних в конфлікті країнах, суттєво підвищили значення золота та інших дорогоцінних металів, насамперед, у сфері зовнішньоторговельних відносин.

Золотодевізний стандарт, що став наслідком Генуезької конференції, суттєво вплинув на фінансові відносини у світі, створив умови для формування валютних блоків окремих країн, проте, домінуюче фінансування міжнародної торгівлі по лінії «колонія – метрополія» зберігалася. Заощаджувальна політика населення окремих країн суттєво вплинула на країнові кризи, насамперед в США (Велика депресія).

Відновленню господарства країн, що воюють та встановлення нових правил у сфері валютно-фінансового обігу була присвячена конференція в Бреттон-Вудсі (США). Вона виявилася доволі непростою, адже розглядалися дві пропозиції – англійська, яку всебічно обґрунтував Дж. Кейнс, та американська, котра була націлена на домінування США на поствоєнному просторі, апологетом якої був Г. Уайт, представник Міністерства фінансів цієї країни. Після прийняття пропозицій США цю державу на довгі роки перетворили в нетто-експортера і нетто-імпортера світової економіки, а американські корпорації отримали можливість активно експортувати частину своїх фінансових ресурсів в інші країни. Велике значення мала також інституалізація фінансової системи, яка віднині набула глобальний характер, адже вплив МВФ та МБРР мав велике значення, хоча й далеко не завжди був

ефективним та послідовним. Водночас, прийняття долара США як єдиного платіжного засобу у світовій економіці сприяло нагромадженню в світі значних проблем. У середині 1960-х років Франція пред'явила США до обміну на золото близько 1,5 млрд. доларів. З часом до такої дії приєдналися Німеччина та Японія. Це болоче вдарило по платіжному балансу США, а золоті запаси країни стали стрімко скорочуватися. Скасування на початку 1970-х років фіксованого курсу долара призвело до краху Бреттон-Вудської системи.

Висновки і перспективи подальших розробок. Значні суперечки в міжнародних фінансах, що виявилися в процесі загострення глобальної фінансової кризи 2008–2010 рр., значні обсяги спекулятивного капіталу і тіньової економіки, поява на ринку нових інвесторів з Китаю, Індії та Бразилії, швидка віртуалізація фінансової сфери та потужне продукування нових інноваційних та інвестиційних моделей зростання, активний трансфер венчурного капіталу, доволі красномовно свідчать про те, що світова спільнота входить до нового етапу розвитку фінансової системи світу – фінансової глобалізації, який швидше за все розпочнеться після 2020 року, коли будуть завершені основні плани трансформації національних економік.

Література

1. Навроцька Н. Глобальні детермінанти інвестиційного процесу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Н. Навроцька. – К.: КНЕУ, 2015. – 32 с.
2. Фролова Т. Розвиток корпоративних стратегій в глобальному інвестиційному середовищі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Т. Фролова. – К.: КНЕУ, 2012. – 33 с.
3. Поштар Є. Розвиток інституцій фінансової інтеграції Європейського Союзу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Є. Поштар. – К.: КНУ, 2014. – 20 с.
4. Швидкий О. Глобальна модифікація корпоративних структур нафтогазового бізнесу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / О. Швидкий. – К.: КНЕУ, 2014. – 20 с.
5. Мозговий О. Регуляторна структуризація ринку цінних паперів в Україні в євроінтеграційному ракурсі / [О. Мозговий, Г. Мозгова, О. Павловська; за заг. ред. Д. Г. Лук'яненка та В. І. Чужикова] // Спільний європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей: монографія. – К.: Інститут сучасного підручника, 2007. – С. 187–200.
6. Климачев В. Международные финансовые центры в глобальной системе: автореф. дис. на соискание научной степени канд. экон. наук: спец. 08.00.14 «Мировая экономика» / В. Климачев. – М.: РГЭУ, 2011. – 20 с.
7. Энг М. Мировые финансы / [Максимо В. Энг, Френсис А. Лис, Лоуренс Дж. Мауер; пер. с англ.]. – М.: ДеКА, 1998. – С. 24.
8. Rogers E. Diffusion of innovations / E. Rogers. – New York: Free Press, 2003. – 551 p.
9. Бояр А. Оптимізація міждержавних бюджетних відносин у Європейському Союзі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / А. Бояр. – К.: КНЕУ, 2015. – 32 с.
10. Федякина Л. Международные финансы / Л. Федякина. – СПб.: Питер, 2015. – 560 с.
11. Веддер Р. Эволюция глобальной финансовой системы: Государственный департамент США [Електронний ресурс] / Р. Веддер. – Режим доступа: <http://ipdigital.gov/st/Russian/publication/2009/07>.
12. Власов В. Глобалістика: теорія: монографія у 2-х томах; Т. 2 / В. Власов. – Вінниця: Нілан-ЛДТ, 2012. – 856 с.

13. Сацук В. Економічне оцінювання економічних циклів XX ст. / [В. Сацук; за заг. ред. Д. Г. Лук'яненка та А. М. Поручника] // Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізаційна перспектива: монографія. – К.: КНЕУ, 2010. – С. 68–85.

References

1. Navrotska, N. (2015), *Global determinant of investment process: Author's thesis [Globalni determinanty investytsiinoho protsesu: avtoref. dis. ... d-ra ekon. nauk]*, KNEU, Kyiv, 32 p. (ukr)
2. Frolova, T. (2012), *The development of corporative strategy in global investment environment: Author's thesis [Rozvytok korporatyvnykh stratehii v globalnomu investytsiinomu seredovyshchi: avtoref. dis. ... d-ra ekon. nauk]*, KNEU, Kyiv, 33 p. (ukr)
3. Poshtar, J. (2014), *The development of European Union financial integration institutions: Author's thesis [Rozvytok instytuttsii finansovoi intehtratsii Evropeiskoho Soiuzu: avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk]*, KNU, Kyiv, 20 p. (ukr)
4. Shvydnyi, O. (2014), *Global modification of oil and gas business corporate structure: Author's thesis [Globalna modyfikatsiia korporatyvnykh struktur naftohazovoho bisnesu: avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk]*, KNEU, Kyiv, 20 p. (ukr)
5. Mozgovyi, O., Mozgova, G., Pavlovska, O. (2007), «Regulatory structuring of the securities market in Ukraine in the eurointegration perspective», *Common European economic space: harmonization of megaregion contradictions: monography. Ed. by D. H. Lukianenko and V. I. Chuzhikov [«Rehuliatorna strukturyzatsiia rynku tsinnykh paperiv v Ukraini v evrointehtratsiinomu rakursi». Spilnyi evropeyskyi ekonomichnyi prostir: harmonizatsiia meharehionalnykh superechnosti: monohrafiia; za red. D. H. Lukianenka ta V. I. Chuzhikova]*, Institute of contemporary textbook, Kyiv, pp. 187–200 (ukr)
6. Klimachev, V. (2011), *International financial centers in global system: Author's thesis [Mezhdunarodnye finansovye tsenry v globalnoy sisteme: avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk]*, RSEU, Moscow, 20 p. (rus)
7. Eng, M., Lees, F., Mauer, L. (1998), *International finances. Trans. From Eng. [Mirovye finansy: per. s angl.]*, DeKA, Moscow, 24 p. (rus)
8. Rogers, E. (2003), *Diffusion of innovations*, Free Press, New York, 551 p.
9. Boiar, A. (2015), *Optimization of intergovernmental fiscal relations in the European Union: Author's thesis [Optymizatsiia mizhderzhavnykh biudzhethnykh vidnosyn u Evropeiskomu Soiuzi: avtoref. dis. ... d-ra ekon. nauk]*, KNEU, Kyiv, 32 p. (ukr)
10. Fedyakina, L. (2015), *International finances [Mezhdunarodnye finansy]*, Piter, St.-Petersburg, 560 p. (rus)
11. Vedder, R., «Evolution of global financial system: US Department of State» [«Evolutsiia globalnoy finansovoy sistemy: Gosudarstvennyy department SSHA»], available at: <http://Иpdigital.Gov/st/Russian/publication/2009/07> (rus)
12. Vlasov, V. (2012), *Globalistic: theory: monography in 2 volumes. Vol. 2 [Globalistyka: teoriia: monohrafiia v 2 tomakh, tom 2]*, Nilan-LTD, Vinnitsa, 856 p. (ukr)
13. Satsyk, V. (2010), «Economic evaluation of the economic cycles of the twentieth century», *Countercyclical regulation of market economy: globalization perspective: monography. Ed. by D. H. Lukianenko and A. M. Poruchnyk [«Ekonomichne otsiniuvannia ekonomichnykh tsykliv XX st.»]*, *Antytsyklichne rehuliuivannia rynkovoї ekonomiky: hlobalizatsiina perspektyva: monohrafiia; za red. D. H. Lukianenka ta A. M. Poruchnyka]*, KNEU, Kyiv, pp. 68–85 (ukr)